

# ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

# ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΞΥΓΓΡΑΜΜΑ  
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ  
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ  
ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ



ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ  
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ  
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,  
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ  
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ  
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ  
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ



ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ  
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ  
1927

ΤΕΥΧΟΣ Α' ΚΑΙ Β'

# Ο ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ

Ο ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΥΠΟ

ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ

## ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος μηνὸς Σεπτεμβρίου μὲ ἐπεσκέφθη εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Μάρνη σπουδαστήριόν μου ὁ φίλος Καθηγητὴς τῶν Νομικῶν Μαθημάτων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου κ. Περικλῆς Βιζουκίδης, ἐπέδωκέ μοι ἐν ἐνθουσιασμῷ καὶ χαρᾷ τὸ Α' Τεῦχος τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν» παρακαλέσας νὰ μελετήσω αὐτὸ καὶ ἐπιφέρω ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τὰς κρίσεις μου καὶ τὰς ἐνδεχομένας προτάσεις πρὸς βελτίωσιν τοῦ περιοδικοῦ, πρὸς δὲ τούτοις ἀξιώσας ἐπιμόνως ὅπως εἰς τὸν Ἑπειρωτικὸν τοῦτον ἀγῶνα μὴ ἀρνηθῶ καὶ τὴν ἐμὴν συνδρομήν.

Ἀνεξαρτήτως τῆς ἐπαγωγοῦ προτάσεως τοῦ εὐγενοῦς φίλου μου πρὸς συμμετοχὴν εἰς πνευματικοὺς ἀγῶνας, διὰ τοὺς ὁποίους αἰσθάνομαι ἰδιόζουσαν πάντοτε χαρὰν, ἡ ἐξωτερικὴ θέα καὶ μορφή τοῦ σεμνοῦ τούτου περιοδικοῦ τῆς Ἑπείρου, τὸ ποικίλον καὶ σοβαρὸν αὐτοῦ περιεχόμενον, ἡ καθ' ὄλου ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ παράστασις, καὶ ἡ τῶν σοφῶν φάλαγξ ἢ διὰ τῶν πρώτων αὐτοῦ σελίδων παρελαύνουσα μὲ συνήρπασε καὶ ἔπεισέ με ὅτι καλοῦμαι εἰς ἐπίσημον πνευματικὴν τράπεζαν, τῆς ὁποίας ἐστιάτορες φίλοι προσφιλεῖς καὶ τῶν γραμμάτων φίλοι, ὁ Ἰωαννίνων Σπυρίδων καὶ ὁ Βιζουκίδης Περικλῆς. Πόσοι ζῶντες καὶ πόσοι νεκροὶ Ἑπειῶται ἐν τοῖς τάφοις θὰ σκιρτήσωσι σήμερον, ὅποτε καὶ αὐθις ἐκ τῆς παλαιφάτου πνευματικῆς ἐστίας τῶν Ἰωαννίνων ἀνάπτει ἡ μεγάλη φλόξ ἐκ τοῦ ἐν τῇ τέφρᾳ ἐναπομείναντος ἰσχυροῦ σπινθῆρος διὰ τοῦ ἐμφυσήματος τῶν λογίων Ἑπειρωτῶν καὶ τοῦ φιλομούσου τῶν Ἰωαννίνων ποιμενάρχου, φλόξ δρόσον συρίζουσα καὶ ζωογονοῦσα τὰς ἐλπίδας πρὸς νέαν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, οὐχὶ μόνον τῆς Ἑπείρου, ἀλλὰ τῆς ὅλης Ἑλλάδος. Οἱ τὸν ὕπνον τῶν δικαίων κοιμώμενοι, οἱ μεγάλοι τῶν γραμμάτων ἱερομύσται, οἱ ὑπὸ τῆς λήθης εἰς τὸ σκότος κρατούμενοι Ἑπειῶται θὰ ἐκπηδήσωσιν ἐκ τῶν τάφων περίλαμπροι καὶ τὰ μαρτυρικὰ αὐτῶν ὅστ᾽, ὅστ᾽ ἕρηρὰ καὶ ἀκίνητα, θὰ κινηθῶσιν ἐν τοῖς τάφοις καὶ θὰ λάβωσι σάρκα καὶ ψυχὴν.

Ἡ ὑπὸ τοῦ ἱερέως Μπαλάνου Βασιλοπούλου ἰδρυθεῖσα Σχολή, ἡ παρατάξασα καλλιπρεπῆ φάλαγγα ὀπλιτῶν τοῦ πνεύματος, λελαμπρυσμένη ἐν ἔορτασμῶ θὰ παρελάσῃ πανηγυρικῶς ἐν τῷ σταδίῳ τῶν πνευματικῶν ἐγῶνων διὰ τῶν στηλῶν τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν» καὶ θὰ κροτήσῃ ὁ Ἕλλητισμός ἐν ἀλαλαγμῶ τὰς χεῖρας. Καὶ ὁ γέρον ἱερεὺς Μπαλάνος, ὁ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν περίπου τὴν ἐν Ἰωαννίνοις ὁμώνυμον διευθύνσας καὶ κλείσας Σχολὴν θὰ ἴδῃ κύκλῳ αὐτοῦ ἐν τιμῇ στεφανουμένους τοὺς τε πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ Μπαλαναίᾳ Σχολῇ διδάξαντας καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ ἀναστήματα, τὸν περικλεῖ Ἀθηνῶν Μελέτιον (πρότερον Ἄρτης), Βησσαρίωνα τὸν Μακρῆν, Γεώργιον τὸν Σουγδουρῆν, Ἀναστάσιον παπᾶ Βασιλείου, Μεθόδιον τὸν Ἀνθρακίτην, Παρθένιον τὸν Κατζούλην, τὸν Γεώργιον Κωνσταντίνου, τὸ ἴδιον αὐτοῦ τέκνον τὸν μέγαν Οἰκονόμον καὶ διδάσκαλον Κοσμᾶν καὶ τὸν Καμπανίας Θεόφιλον, πάντας τοίτους τοὺς ἐξ Ἑπείρου καταγομένους καὶ ἐν τῇ Σχολῇ αὐτοῦ διδάξαντας καὶ ἐκπαιδευθέντας καὶ τὸ ἑλληνικὸν διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν φωτίσαντας, θὰ ἴδῃ, λέγω, ἀπὸ τῶν σελίδων τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν» παρελαύνοντας καὶ ἐπενφημουμένους ἀνθ' ὧν ὑπὲρ τοῦ Γένους ἐπόνησαν. Καὶ ἀπὸ τῆς χρυσοῦς ταύτης ἀλύσεως τῶν ἀγνοουμένων μαθητῶν αὐτοῦ παρουσιάζω καὶ ἐπιθέτω εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν πνευματικὴν τράπεζαν ἄνθος ἐκλεκτὸν καὶ εὐῶδες, ἀειθαλὲς καὶ ἀμάραντον, τὸν ἐπίσκοπον *Καμπανίας Θεόφιλον*.

Ἐγγραφον ἐν Chennevieres s/ Marne ἐν τῇ Villa l'Ermitage.

Ὀκτώβριος 1926.

## Ο ΚΑΜΠΑΝΙΑΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ

Εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐν τοῖς γράμμασι κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα διαπρεψάντων καταλέγεται ὁ σοφὸς τῆς Καμπανίας ἐπίσκοπος Θεόφιλος Παπαφίλου<sup>1</sup>, ὁ ἐξ Ἰωαννίνων. Δὲν προέστη μεγάλης καὶ ἐπισήμου πόλεως, οὐδ' ἐφιλοδόγησε τίτλους μητροπολιτικούς κενούς· ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ἐν σμικρῷ καὶ ἀσήμῳ τῆς Μακεδονίας χωρίῳ, τῇ Κουλιακίᾳ, ἢ Κολακίᾳ, ὡς αὐτὸς ὀνομάζει τὴν ἔδραν τῆς Ἐπισκοπῆς του, καὶ ἀπὸ τὸ νοσηρὸν καὶ ταπεινὸν τοῦτο χωρίον ἐξέπεμπε δέσμας φωτὸς ἀνά τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν ἑκκλησίαν πᾶσαν. Αὐστηρὸς καὶ τίμιος ποιμὴν, μέλημα πρῶτιστον ἔχων τὴν πνευματικὴν εὐρωστίαν τοῦ καταπιστευθέντος αὐτῷ ποιμνίου, δὲν ἔκλεισε τὴν βίβλον τῆς ζωῆς μὲ τὴν τυπικὴν μόνον ἐκπλήρωσιν τῶν ἱεραρχικῶν αὐτοῦ καθηκόντων, ἀλλ' ἐν τῇ ἡρεμίᾳ τοῦ ἐρημικοῦ χωρίου ἐνέκυψεν εἰς μελέτας καὶ συγγραφάς, δι' ὧν κατήρδευσε τὴν διεψῶσαν ἐποχὴν, λύχνος καταστάς παρήγορος τοῖς ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ τροφεὺς πνευματικὸς ἄριστος τοῖς πενομένοις καὶ δεομένοις. Διὰ τοῦτο ἡ αἴγλη καὶ ἡ λαμπρότης τῆς ταπεινῆς Ἐπισκοπῆς, τῆς ὑπαγομένης εἰς τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης, ἐπεσκίασε τὴν δόξαν τῆς μεγαλωνύμου Μητροπόλεως καὶ πάσης ἄλλης Μακεδονικῆς ἀρχιεπισκοπῆς, καὶ ἦν ἡ ταπεινὴ Κολακία πνευματικὸν περίλαμπρον κέντρον, πρὸς ὃ κατηθύνοντο οἱ ἄμαθεῖς καὶ ταλαίπωροι ζητοῦντες φῶς καὶ παρηγορίαν καὶ στηριγμόν. Ἀρχιερεῖς καὶ λογάδες, ταπεινοὶ καὶ ἐπίσημοι, λόγιοι καὶ ἄσοφοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι εἰς πᾶσαν αὐτῶν πνευματικὴν χρείαν, εἰς πᾶσαν βιοτικὴν περιπέτειαν ἔνα εἶχον

<sup>1</sup>) Ὅτι τοῦτο ἦν τὸ οἰκογενειακὸν αὐτοῦ ὄνομα πληροφορούμεθα ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ Τζανὸν εἰς ὃν γράφει νὰ δανείσῃ εἰς τὸν εἰς ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ προαχθέντα ἀρχιδιάκονον τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Ἰγνάτιον γρόσια 300 λαμβάνων παρ' αὐτοῦ ἀπόδειξιν εἰς τὸ ὄνομα Ἀναστασίου Παπαφίλου, τοῦ ἀδελφοῦ του ἴσως ἢ τινὸς τῶν αὐτοῦ οἰκείων ἵνα μὴ φαίνεται αὐτὸς ὡς ἀρχιερεὺς δανείζων (\*18. ἐπιστολὴν 41. Πρβλ. καὶ *Παρανίκα Σχεδιάσμα* σελ. 69).

ἀσφαλῆ ὁδηγὸν καὶ στηριγμὸν, τὸν σοφὸν καὶ γεραρὸν Θεόφιλον. Αἱ ἐκ τῆς ἀνωμάλου πολιτικῆς καταστάσεως εἰς ἐσχάτην πενίαν καταντήσασαι ἱεραὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ ἁγίου Ὁρους Μοναὶ ἕνα εἶχον ἀνεξάντλητον φιλανθρωπίας σιτοβολῶνα, τὴν μεγάλην καρδίαν τοῦ ποιμενάρχου τῆς πτωχῆς πόλεως, πληροῦντος ἀγαθῶν ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν τοὺς ἐπιτρέχοντας πρὸς αὐτὸν μοναχοὺς ἀπὸ πάσης χριστιανικῆς τῆς γῆς γωνίας, ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Κρήτης, ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος· οὐδεὶς ἐπέστρεφεν εἰς τὰ ἴδια κενός· ἀπεκόμιζον εἰς τὰς οἰκείας μονὰς τὰ ἔλεη τοῦ Θεοφίλου καὶ τῶν χριστιανῶν αὐτοῦ, καὶ ἐδροσίζοντο ἐν τῷ καύσωνι αὐτῶν καὶ τῇ ἀγωνίᾳ τῶν πονηρῶν ἐκείνων ἡμερῶν αἱ καιόμεναι τῶν πατέρων καρδίαι. Καὶ ἡ μεγάλη ἐκείνη τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ φωτὸς ἐστία, τὴν ὁποίαν ἡ φωτεινὴ διάνοια τοῦ Θεοφίλου ἐν ἰδρωσὶ καὶ κόποις ἔπηξεν, ἔσβησε· διότι οὐδεὶς τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἔχυσεν ἔλαιον εἰς τὴν λυχνίαν ἵνα συντηρήσῃ τὸ φῶς αὐτῆς, οὐδὲ τὴν δύναμιν εἶχε νὰ συνεχίσῃ τὸ ὠραῖον καὶ ἔνδοξον στάδιον τοῦ ἐκλιπόντος σοφοῦ. Καὶ εἰς τὸ φωτεινὸν κέντρον, εἰς τὸν ἔνδροσον τόπον, ἐν ᾧ ἐκάθησεν ὁ ἔνδοξος, διεχύθη ἡ σκοτία καὶ ἡ παγερὰ νύξ. Μάτην ἀγωνίζεται ὁ ἐρευνητὴς νὰ διαχύσῃ τὸ πυκνὸν σκότος καὶ καταφθάσῃ ἐκεῖ ὅπου τὸ φῶς ἀνέλαμπε καὶ ἡ πηγὴ ἀνέβλυξε· οὔτε ἵχνος πηγῆς, οὐδὲ ἀκτὶς φωτός· ἐσβεσμένη ἐστία μεγαλόβωβος, τὸ ὄνομα μόνον τηρήσασα, τὸν δὲ Θεόφιλον ἀγνοοῦσα. Ἡ Κουλιακὰ οὐδὲν κατέχει σημεῖον ἢ λείψανον τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνου τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς παιδείας ἀνακτόρου. Ἡ ἀστοργία καὶ ἀπαιδευσία τῶν διαδόχων τοῦ Θεοφίλου ἀπεξήρανε τὴν πηγὴν καὶ ἐξήλειψε τὰ ἵχνη τοῦ δρόμου τοῦ ἵνα μὴ ἀνεύρωμεν αὐτόν. Εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐπισκοπῆς του ἀγνοεῖται ὁ Θεόφιλος· ἐκεῖ ὅπου νυχθημερὸν ἔγραφεν, οὐδὲ φύλλον ἀπέμεινεν ὡς δεῖγμα τῆς πολυμεροῦς αὐτοῦ πνευματικῆς παραγωγῆς καὶ ἐργασίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης οὐδὲν ἀπολύτως ἔγγραφον τοῦ Θεοφίλου περέμεινεν. Ἡ μόνη πηγὴ, ἐξ ἧς ἤλπισα ὅτι θὰ ἀπεκόμιζον σημαντικὰς περὶ τοῦ Θεοφίλου εἰδήσεις, ἦσαν τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐν λόγῳ Μητροπόλεως, ἐξ ἧς ὡς ἐπίσκοπος ἐξηρτάτο, ἀλλὰ ταῦτα ἀπετέφρωσεν ἡ κατὰ τὸ 1890 καταστρεπτικὴ πυρκαϊὰ τῆς Θεσσαλονίκης, καθ' ἣν ἐγένοντο τοῦ πυρὸς παρανάλωμα ἢ τε ἱερὰ Μητρόπολις μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ καὶ ὁ μητροπολιτικὸς ναὸς τῆς πόλεως<sup>1</sup>.

<sup>1</sup>) Τὰ ἀπὸ τοῦ 1890 καὶ ἐφεξῆς ἔγγραφα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης μετὰ κόπου περισωθέντα ἐκ τῆς τελευταίας κατὰ τὸ 1917 μεγάλης καὶ καταστρεπτικῆς πυρκαϊᾶς εἰς 16 περίπου χιλιάδας ἀνερχόμενα εὐρῶν ἐν τοῖς ὑπογείοις τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐρριμμένα, τῇ παρακλήσει τοῦ Μητροπολίτου καὶ τῆς Δημογεροντίας τῆς εἰρημένης πόλεως περισυλλέξας κατήρτισα περιγραφικὸν τούτων κατάλογον ἐξ ἑπτακοσίων περίπου σελίδων μεγάλου σχήματος, ἀποκείμενον νῦν ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει.

Ἄλλὰ τὸ ἄκαρπον τῶν ἐρευνῶν μου εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῶν δύο πόλεων, τῆς τε Κουλιακῆς καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἔνθα ἐξειλίσσετο ἡ ὄλη αὐτοῦ πνευματικὴ δραῖσις, ἤμειψεν ἡ τυχαία ἀνακάλυψις μικροσκοπικοῦ ἀρχείου τοῦ Θεοφίλου Καμπανίας ἐν τῇ παλαιφάτῳ ἐν Θεσσαλονίκῃ Μονῇ τῶν Λατό-

καὶ ὑπέδειξα νὰ ἐξασφαλισθῶσι τὰ μετ' ἀγωνίας ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς περισωθέντα πολιτῖμα ἐγγράφα ἐν ἰδιοκτιῆτῳ ἀσφαλεῖ τόπῳ ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Μητροπόλεως ἵνα μὴ καὶ τὴν ἀπώλειαν τούτων ἐν μελλούσῃ θεομηνίᾳ θρηνήσωμεν. Καὶ ἐνεκλείσθησαν νῦν τῇ προνοίᾳ τοῦ Μητροπολίτου κ. Γενναδίου καὶ τῆς δημογεροντίας αἱ χιλιάδες τῶν ἐγγράφων ἐν ἰδίαις ἠμεθιμημέναις θήκαις ἐντὸς φακέλλων καὶ τηροῦνται ἀσφαλῶς, εἰς κοινὴν μελέτην καὶ χρῆσιν εὐπρόσιτα. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς τοιαύτης ἐργασίας ἡ Δημογεροντία Θεσσαλονίκης διὰ τοῦ Μητροπολίτου τῆς πόλεως μοὶ ἀπέστειλε τὸ παρὸν ἐγγράφον.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 18 Μαρτίου 1919

Ἀριθ. Πρωτ. 526.

**Σεβασμιώτατε ἐν Χριστῷ ἀδελφέ.**

Ἡ περὶ ἡμᾶς Κοινοτικὴ Ἀντιπροσωπεῖα μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως ἐνωσθεῖσα παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 13ης τρέχοντος μηνός, ὅτι ἡ ὑμετέρα Σεβασμιότης προθύμως ἀνέλαβε, κατόπιν ἡμετέρας παρακλήσεως, τὸν καταρτισμὸν τῶν τῆς Κοινοτικῆς καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς Μητροπόλεως Ἀρχείων καὶ φιλοπόνως ἐπ' δεκάμηνον ἐργασθεῖσα ἤγαγεν εἰς πέρας τὴν ὄντως ἐπίπονον ταύτην ἐργασίαν, ὡς καὶ ἀπλῆ φυλλομέτρησις τοῦ ὑπ' Αὐτῆς τύποις ἐκδοθέντος καὶ τοῖς ἐντίμοις Κοινοτικοῖς Ἀντιπροσώποις ἀφιερωθέντος σχετικοῦ Εὐρετηρίου καταδεικνύει, ἐνέκρινεν ὁμοφώνως καὶ ἀπεφάσισεν ἵνα ἐκφρασθῶσι τῇ ἡμετέρῃ Σεβασμιότητι αἱ θερμαὶ τῆς Κοινοτικῆς καὶ τῆς Μητροπόλεως εὐχαριστίαι, ἐφ' οἷς κατέβαλε κόποις πρὸς καταρτισμὸν Ἀρχείων συστηματικῶν, δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑπόδειγμα καὶ δι' ἄλλας Μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς, καὶ παρακαλέσῃ Αὐτὴν ὅπως εὐαρεστουμένη δεχθῆ ὡς δῶρον τὸ ποσὸν 85 χιλιάδων δραχμῶν (ἀριθ. 6000). Τὴν ὡς ἄνω ἀπόφασιν τῆς Κοινοτικῆς Ἀντιπροσωπεῖας ἀσμένως ἀνακοινοῦμενοι τῇ ὑμετέρῃ Σεβασμιότητι κατασπαζόμεθα Αὐτὴν φιλήματι ἀδελφικῶ καὶ διατελοῦμεν

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 18 Μαρτίου 1919

τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος  
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός  
\* ὁ Θεσσαλονίκης ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

Ἡ ἐξασφάλισις καὶ περίσωσις τῶν ἐν λόγῳ ἐγγράφων, καίτοι ταῦτα ἀνάγονται εἰς νεωτάτην ἐποχὴν πλὴν ἐλαχίστων τῆς 17<sup>ης</sup> ἑκατονταετηρίδος, ἄγνωστον πῶς περισωθέντων, πολλὴν κέκτηται τὴν σπουδαιότητα, ὁ δὲ ἱστορικὸς τῶν χρόνων τούτων θὰ εὖρη ἐν αὐτοῖς περικλειομένην ὄχι μόνον τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν δραῖσιν τῶν προϋχόντων τῆς μεγαλοπόλεως, ἀλλὰ καὶ τῆς Μακεδονίας πάσης, διότι σὶ τε Μητροπολίται καὶ λοιποὶ προϋχόντες διὰ τὰ παντοίας φύσεως ἐπραχιακὰ αὐτῶν ζητήματα ἀπετείνοντο εἰς τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς διὰ τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ὅστις ἐγένετο ἐνήμερος πάσης ὑποθέσεως ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς· ἐπομένως τὸ Κεντρικὸν οὕτως εἶπειν Ἀρχεῖον τῆς ὄλης Μακεδονικῆς πνευματικῆς κινήσεως, πολιτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς, εὕρισκετο εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης· ἀλλ' ἀτυχῶς αἱ κατὰ χρόνους πυρκαϊαὶ ἀπεστέρησαν αὐτὴν τοῦ πολιτικοῦ τούτου ἐθνικοῦ πλοῦτου καὶ παραμένουσι νῦν ὅσα κατέγραφα πολλοῦ καὶ ταῦτα λόγου ἄξια.

μων<sup>1</sup>, τῇ σήμερον Μονῇ τῶν Βλατέων ἢ Τσαοὺς Μοναστηρί καλουμένη. Τὸν ἐν λόγῳ Κώδικα, τὸν περιέχοντα ἐλάχιστα λείψανα ἐπιστολῶν τοῦ Καμπανίας καὶ ἐτέρων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, μεθ' ὧν εὐρίσκετο οὗτος εἰς πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν, εἶδεν ἐν θήκῃ τινὶ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Μονῆς καὶ ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1896 αὐτὴν ἐπισκεψάμενος ἀκαταπόνητος ἐρευνητὴς κ. Β. Μυστακίδης καὶ γοργὸν ἐπ' αὐτοῦ ρίψας βλέμμα, ἀνεγνώρισεν ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἐπιστολογράφου, ἐνιαχοῦ μὲν συντετμημένης, ἀλλαχοῦ δὲ ὀλοκληρωτικῆς, τοῦ ἰδιοκτήτου τὸ ὄνομα καὶ κατανοήσας τὴν σπουδαιότητα τοῦ εὐρήματος ἠξίωσεν αὐτὸ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ μελέτης ἀπανθίσας ἐλάχιστας περὶ τοῦ Θεοφίλου εἰδήσεις, περὶ ὧν ὁ λόγος κατωτέρω, καὶ ἀντιγράψας ἐκ τοῦ κώδικος ἐπιστολιμαίαν διατριβὴν τοῦ Θεοφίλου «πρὸς τὸν Πελαγονίας Νεκτάριον περὶ τοῦ ἂν ἐν τῇ Προηγιασμένη λειτουργίᾳ μέλλων ὁ ἱερεὺς νὰ κοινωνήσῃ τὸν προηγιασμένον ἄρτον, ἔχοντα τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἷμα, ἐν οἷς γενομένης τῆς λειτουργίας πρὸ ἡμερῶν, ἐβάλλθῃ τὸ ζέον, πρέπει νὰ βάλῃ ἄλλο ζέον ἢ οὐ;» ἐξέδοτο ταύτην ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» (Ἔτος ΙΖ' σελ. 78 κ. ἑ.)<sup>2</sup>.

<sup>1</sup>) Περὶ τῆς Μονῆς ταύτης ἴδε ὅσα ἔγραψα ἐν τῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδομένῃ ἐφημερίδι «Μακεδονία» ἔτος ΙΙ' ἀριθ. 3988 (29 Ἀπριλίου 1923).

<sup>2</sup>) Τὴν περὶ οὗ ὁ λόγος περὶ τοῦ ζέοντος ὕδατος ἐν τῇ Προηγιασμένη Λειτουργίᾳ διατριβὴν ἐξέδοτο ὁ σοφὸς Μυστακίδης ὑπέικων τῇ φιλικῇ παρακλήσει τοῦ τότε μητροπολίτου Ἀγχιάλου, νῦν δὲ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βασιλείου, αἰτησαμένου παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ σοφωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Ε' ἀξιόλογόν τινα μελέτην πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ ἐπισήμῳ τῶν Πατριαρχείων ὄργάνῳ, ὁ δὲ πρόχειρον ἔχων τὴν διατριβὴν ἔφερε ταύτην εἰς τὸ φῶς συνοδεύσας αὐτὴν δι' ἀξιολόγων παρατηρήσεων. Ὅτε δὲ ἐγὼ τῷ 1918 ἀνέλαβον τὴν σύνταξιν τοῦ Καταλόγου τῶν χειρογράφων τῆς Μονῆς τοῦ Βλατέως, ὃν καὶ ἐξέδωκα ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ αὐτῷ ἔτει (Σωφρονίου Εὐστρατιάδου πρ. Λεοντοπόλεως, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Μονῇ Βλατέων (Τσαοὺς - Μοναστηρί) ἀποκειμένων κωδίκων. Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1918) ἠξίωσα μείζονος προσοχῆς τὸν μικροσκοπικὸν Κώδικα καὶ ἀντιγράψας τοῦτον πρὸς λεπτομερεστέραν ἐρευναν ἠρίθμησεν καὶ κατέταξα αὐτὸν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἄλλων τῆς Μονῆς Κωδίκων ὑπ' ἀριθ. 66· ἀτυχῶς ὅμως ἡ περὶ τοῦ ζέοντος ὕδατος Διατριβὴ τοῦ Θεοφίλου μεθ' ὅλας τὰς ἐρεῦνας τοῦ τότε ἡγουμένου τῆς Μονῆς Καλλινίκου δὲν εὐρέθη· καὶ παραμένει ὁ καὶ πρότερον κολοβὸς ὑπάρχων Κώδιξ, ἔτι κεκολοβωμένος, περιλαμβάνων μόνον ἐπιστολάς. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μυστακίδου Κατάλογον τῆς Μονῆς Βλατέως ἐφιλοτέχνησε καὶ ὁ ἀείμνηστος λόγιος Πέτρος Παπαγεωργίου, ἀτυχῶς οὔτε ἐν τῇ Μονῇ κατατεθέντα, ὡς μοὶ ἐβεβαίωσεν ὁ τότε ἡγούμενος Καλλνίκος, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου οὗτος παρὰ τοῦ Παπαγεωργίου συνετάσσετο, οὔτε ἰδόντα τὸ φῶς· φαίνεται ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην, ἣν καὶ ἡ ἱστορία τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, ἥτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀειμνήστου νομομαθοῦς Θεσσαλονικέως Τάττη ἦτο μνημεῖον περισπούδαστον, ἀλλ' ἀπωλέσθη καὶ αὕτη μετὰ τῶν λοιπῶν χειρογράφων τοῦ Παπαγεωργίου ἐν τῇ τελευταίᾳ πυρκαϊᾷ τῆς Θεσσαλονίκης φυλαττομένη ἐν συγγενικῇ οἰκίᾳ.

Ἡ σωζομένη συλλογὴ ἐκ τοῦ Ἀρχείου τοῦ Καμπανίας, καταρτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ

Μὴ ὑπολειπομένης ὅθεν ἄλλης ἀσφαλοῦς πηγῆς, ἐξ ἧς θὰ ἦδύνατο ὁ ἱστορικὸς ν' ἀρυσθῆ περὶ τοῦ Θεοφίλου θετικὰς βιογραφικὰς πληροφορίας<sup>1</sup>, τὰ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Βλατέως διασωθέντα πενιχρὰ λείψανα τῶν πνευματικῶν καταλοίπων τοῦ Καμπανίας περικλείουσιν ἱκανὰς εἰδήσεις πολυτιμοτάτας διὰ τὴν ποιμαντορικὴν αὐτοῦ δρασίαν, ὡς καὶ ἄλλων προσώπων μεθ' ὧν ἐπεκοινώνει πνευματικῶς ὁ Θεόφιλος, καὶ ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς παρούσης μελέτης, ἐν ἣ ἀποταμιεύεται πᾶν ὅ,τι περὶ αὐτοῦ αἱ ἴδιαι αὐτοῦ ἐπιστολαὶ καὶ αἱ τῶν συγχρόνων διαλαμβάνουσι.

\* \*  
\*

Περὶ τοῦ Θεοφίλου Καμπανίας οὐδεὶς, ἐξ ὧσων οἶδα, συστηματικῶς ἠσχολήθη. Ὁ γνωστὸς μεσαιωνοδίφης Κ. Σάθας μνημονεύσας καὶ τούτου μετὰ τῶν λογίων τοῦ ιη' αἰῶνος<sup>2</sup> ὑπεδήλωσεν ἀπλῶς ὅτι κατήγετο ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὅτι ἦν μαθητὴς τοῦ Βασιλοπούλου Μπαλάνου καὶ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. Ὁ δὲ Β. Μυστακίδης, ὁ τὴν περὶ τοῦ ζέοντος ὕδατος πραγματείαν ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» (Ἔτος ΙΖ' σ. 78 κ. ἐ.) δημοσιεύσας, συνοψίζει τὰς περὶ τοῦ Θεοφίλου εἰδήσεις ὡσας ἠρῦσθη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ἐξῆς, ἅτινα καὶ καθιστᾷ γνωστὰ τῷ αἰτησαμένῳ μητροπολίτῃ Ἀγχιάλου Βασιλείῳ· α) ὅτι ὁ συγγραφεὺς (Θεόφιλος) ἐχρημάτισε μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως· β) ὅτι φιλοπώτατος ὢν συνέγραψε τὰ γνωστὰ συγγράμματα, περὶ ὧν παραδίδωσιν ἡμῖν αὐτὸς οὗτος πληροφορίας ὅπως νέας· γ) ὅτι εἶχε στενὴν ἀλληλογραφίαν μεθ' ὄλων τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων ἰδίως τῆς Μακεδονίας, οἵτινες ὡς διδάσκαλον ἐτίμων αὐτὸν καὶ ἐσέβοντο ὡς ἔστιν εἰκάσαι καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιστολῶν ἐγκατεσπαρμένων ἐν τῷ χειρογράφῳ· γ) ὅτι τῶν πολλῶν ἀντιτύπων τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀντιγραφεὺς ἦτο ὁ γραμματικὸς αὐτοῦ Γεώργιος, καὶ ὅτι οὗτος διὰ τὴν ἀντιγραφὴν ἐκάστου ἀντιτύπου ἐλάμβανε γρόσια τριάκοντα (=30 φράγκα σημερινά). Καὶ κατακλείει τὰς περὶ τοῦ Θεοφίλου εἰδήσεις διὰ τῶν ἐξῆς: «Τοσαῦτα σήμερον, σεβασμιώτατε φίλε, ἐκ τῶν παρ' ἐμοὶ ἀποκειμένων σημειωμάτων ἐν τύποις τε καὶ ἐν χειρογράφοις οὐδέν τι πλέον δύναμαι νὰ προσθέσω εἰς τὰ περὶ τοῦ βίου

ἐπιστολάς χρονολογουμένας ἀπὸ τοῦ 1783—1792 (οὐχὶ δὲ ἀπὸ τοῦ 1778, ὡς λέγει ὁ Μυστακίδης ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 79). Ἐκ τούτων αἱ 47 τοῦ Καμπανίας Θεοφίλου πρὸς διαφόρους καὶ περὶ διαφόρων ζητημάτων, αἱ δὲ λοιπαὶ διαφόρων προσώπων, περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος.

<sup>1</sup>) Ἀτυχῶς οὐδ' εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διασιώζεται τι περὶ τοῦ Θεοφίλου· διότι, ὡς μοὶ ἐπληροφόρησαν οἱ ἀρμόδιοι, καὶ τὰ ἀρχεῖα τούτου τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1740 καὶ ἐφεξῆς ἐγένοντο τοῦ πυρὸς παρανάλωμα.

<sup>2</sup>) Κ. Σάθας, Νεολληνικὴ Βιβλιοθήκη σ. 611.



τοῦ ἀνδρός· ἄλλοις ἢ φροντίς δεδόσθω περὶ συμπληρώσεως»<sup>1</sup>. Οὐσιαστικῶς κατ' οὐδὲν διαφέρουσιν αἱ νέαι αὐταὶ βιογραφικαὶ πληροφοροὶαι τῶν τοῦ Σάθα, εἰμὴ μόνον διὰ τῆς προσθήκης ὅτι τὰς ἀντιγραφὰς τῶν ἔργων του ἐξετέλει ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ Γεώργιος ἀντὶ ὀρισμένου τιμήματος, ὡς γίνεται δῆλον ἐξ ὧν ὁ Θεόφιλος ἐπιστέλλων τῷ Πελαγονίας Νεκταρίῳ τὴν αὐτοῦ Διατριβὴν λέγει<sup>2</sup>.

Ὅτι ἐξ Ἰωαννίνων κατήγετο ὁ Καμπανίας Θεόφιλος Παπαῖ Φίλου ἔχομεν ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις ἀμέσους προερχομένας ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τοῦ ἔργου αὐτοῦ «Ταμεῖον Ὁρθοδοξίας» τὸ ὁποῖον ἐξετυπώθη τὸ πρῶτον ἐν Βενετία τῷ 1780 ζῶντος ἔτι αὐτοῦ καὶ ἀναλώμασι τοῦ ἰδίου ἀναγινώσκομεν: «ποιηθὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου καὶ ἔλλογιμωτάτου ἐπισκόπου Καμπανίας Κυρίου Κυρίου Θεοφίλου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων»· ὁ αὐτὸς τίτλος ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ β' τοῦ ἔργου ἐκδόσει κατὰ τὸ 1788 ἐν Βενετία καὶ πάλιν, ἀναλώμασι τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ καὶ γνωστοῦ τυπογράφου ἐν Βενετία Νικολάου τοῦ Γλυκέως<sup>3</sup>. Ἐκ δὲ τῶν περισωθεισῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν μαθητόμεν, ὅτι οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ οἳ τε ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ἀγχιστείας διέμενον ἐν Ἰωαννίνοις, ἐξ ὧν μία ἢ ἀνεψιὰ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρα συνεζεύχθη κατὰ τὸ 1790 τῇ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πάντων μετὰ τοῦ ἄρχοντος Ἰωαννίνων Νικολάου Πέρκου, πρὸς ὃν ὁ Θεόφιλος ἐπιστέλλει τὰς ἐπὶ τῇ τελέσει τῶν γάμων τῶν συγχαρητηρίους ἐπευχὰς (Ἰδ. ἐπιστολὴν 45)<sup>4</sup>.

Ἡ μετὰ τοῦ ἄρχοντος Πέρκου συγγενικὴ σύνδεσις ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ὁ Θεόφιλος κατήγετο ἐξ ἐγκρίτου οἰκογενείας τῶν Ἰωαννίνων, ἀφοῦ ἄλλως τε ἔχομεν ἀσφαλεῖς πληροφορίας ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου προερχομέ-

<sup>1</sup>) \*Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» ἔτος ΙΖ' σ. 87.

<sup>2</sup>) «Τὸ Νομικὸν ὅπερ κατέστρωσα... ἔλαβεν ὕστερον καὶ ἄλλας προσθήκας καὶ εἶναι τελειότερον (τοῦ ἀντιγράφου ὅπερ κατέχει ὁ ἅγιος Σεργίου) καὶ ὁ γραμματικὸς μου Γεώργιος τὸ ἔδωσε καὶ βιβλίον γέγονε· καὶ ἂν ἀγαπᾷς, ἰερὲ καὶ φίλτατε ἐν πνεύματι ἀδελφέ, στέλνεις τριάκοντα γρ. τῷ αὐτῷ Γεωργίῳ (τόσα καὶ παρ' ἄλλων ἔλαβε διὰ τὴν ἀντιγραφὴν καλὴν) καὶ αὐτὸς τὸ ἀντιγράφει, καὶ τὸ δένει, καὶ βιβλίον τέλειον τῇ πέμπεται, καὶ οἶμαι ὅτι πολὺ θέλει εὐχαριστηθῆ, καὶ εἰς πολλὰ θέλει πληροφορηθῆ, γενόμενος εἰδήμων πολλῶν τε ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκαίων πολλῶν τε νομικῶν πολιτικῶν. Ταῦτα ἐγὼ δι' ἀγάπην τῆς αὐτοχειρίας ἔγραψα μὴ εὐκαιροῦντος τοῦ γραμματικοῦ μου δι' ἄλλα συνθέματα γραμμάτων, ὅπου νὰ ὑπαγορεύσω αὐτῷ» (Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 86).

<sup>3</sup>) Ἀντίτυπον τῆς β' ἐκδόσεως εὑρηται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑλλην. Βουλῆς.

<sup>4</sup>) Τὸ εὐχάριστον τοῦτο οἰκογενειακὸν συμβῶν σπεύδει νὰ καταστήσῃ γνωστὸν ὁ Θεόφιλος καὶ τῷ ἐν Κ'πόλει συμπεθέρω αὐτοῦ Στεφάνῳ Μίσου ἐπιλέγων· «Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἁγίων Πάντων ἐστέφθη ἡ φίλτάτη μας Ἀλεξάνδρα μετὰ τοῦ κυρ Νικολάου Πέρκου. Κύριος δώη αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν... ἀξιῶσαι δὲ καὶ τὴν ἐγγενειάν τῆς τῶν αὐτῶν εἰς τὰ φίλτατά της» (Ἰδ. ἐπιστολὴν 29).

νας καὶ ὅτι ἄλλους ὑψηλοὺς εἶχε συγγενεῖς, τὸν Στέφανον Μίσου καὶ τὸν Μπαχαρνίκον Χριστόδουλον.

Ὁ Στέφανος Μίσου ἢ Μίσογλου, κατὰ Ἀθανάσιον Ὑψηλάντην ἦν γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ ἡγεμόνος Μολδοβλαχίας Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου<sup>1</sup> καὶ τοῦ Καμπανίας συμπέθερος. Μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς Βλαχίας τοῦ Μαυροκορδάτου ἀνάρρησιν (1 Ἰανουαρίου 1785) ὁ Στέφανος διορίσθη ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ (Καποῦ Κεχαγιαῖς) μεγάλως τιμώμενος παρὰ τε τῶν Ὀθωμανῶν καὶ τῶν ἡμετέρων διὰ τὰς ἐξόχους αὐτοῦ ἀρετὰς. Μετὰ τὴν ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Μολδοβλαχίας ἔκπτωσιν τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τὴν φυγὴν αὐτοῦ εἰς Ρωσσίαν (1786 Δεκεμβρίου 14) συλλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ Στέφανος μετὰ Ἐρμανουήλ τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Μαυροκορδάτου παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ φυλακίζεται· μόλις δὲ μετὰ ἔτος ἐν τῷ 1787 Μαρτίου 18 ἀπολύεται τῶν φυλακῶν τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἀναλαβόντος νὰ πληρώσῃ εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον πουργεῖα 115, τὸ χρέος ὅλον τοῦ εἰς Ρωσσίαν ἀποδράντος ἡγεμόνος Ἀλ. Μαυροκορδάτου καὶ συμπαραλαβόντος μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὰ δημόσια χρήματα. Ἡ κοινωνικὴ θέσις τοῦ ἀρχοντος Στεφάνου, μετὰ τὴν ἀδοξον φυγὴν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ στηρίγματος, τοῦ ἡγεμόνος Μαυροκορδάτου, ἐκλονίσθη σοβαρῶς, αὐτὸς δὲ περιεπλάκη εἰς τὰς μηχανορραφίας τῶν ἐχθρῶν τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ ἡγεμόνος παλαίων διαρκῶς καὶ βασανιζόμενος· διὸ καὶ ὅτε ὁ Θεόφιλος παρεπονεῖτο διὰ τὴν μακροχρόνιον αὐτοῦ σιωπὴν ὁ Στέφανος ἀπήντα ὅτι «ἤμποδίζετο ἀπὸ διαφόρους καιρικὰς περιστάσεις καὶ μάλιστα ἀπὸ ἰδιαζούσας φροντίδας καὶ βάσανα». Μεθ' ὅλον ὅμως τὸν ἐπελθόντα κλονισμόν ὁ Σπαθάρης Στέφανος δὲν ἀπώλεσεν ὀλοτελῶς καὶ τὴν ἐπιρροὴν αὐτοῦ καὶ δύναμιν παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ τῷ ἐκκλησιαστικῷ κέντρῳ τοῦ Φαναρίου διότι καὶ διὰ τὴν ἔκδοσιν ἱραντὲ πρὸς ἀνοικοδόμησιν τῆς πυρπολυθείσης ἐν Ὀλύμπῳ μονῆς τοῦ ἁγίου Λιονυσίου πρὸς αὐτὸν ἀποτείνεται ὁ Θεόφιλος, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, καὶ διὰ σοβαρὰ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα καὶ δὴ μοναστηριακὰ ἐκ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ ἐλπίζει τὴν ἐπίλυσιν. Ὁ Σπαθάρης Στέφανος ἠγάπη καὶ ἐσέβετο ἰδιαζόντως τὸν σοφὸν συμπολίτην καὶ συγγενῆ αὐτοῦ Θεόφιλον καὶ προθύμως ἔσπευδε μετ' ἀπειριορίστου σεβασμοῦ ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰ αἰτήματα τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος ἀφορῶντα πάντοτε τὸ κοινὸν ἀγαθόν· ἡ περισωθεῖσα ἀλληλογραφία αὐτῶν μαρτυρεῖ τοῦτο τρανῶς, ἐξ αὐτῆς δὲ μανθάνομεν καὶ τὸν βαθμὸν

<sup>1</sup>) Ἰδ. Ἀθαν. Ὑψηλάντου ἐκ' ἑστικῶν τε καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα τὸ δωδέκατον καὶ τελευταῖον σελ. 167.

τῆς συγγενείας ὅστις συνέδεε τὰ δύο περιίδοξα τῆς Ἡλείου βλαστήματα.

Τὸν Στέφανον Μίσου ὁ Καμπανίας ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του ὀνομάζει συμπεθερον· «ἐβράδυνα, γράφει εἰς τὸν Κυζίκου Ἀγάπιον, νὰ ἐξαποστείλω τῷ εὐγενεστάτῳ συμπεθερῷ μου ἄρχοντι χαϊμάνῳ (Στεφάνῳ) τὸ ἐτήσιον δεδουλευμένον διάφορον τὰ διακόσια γρόσια»· (ἴδ. ἐπιστολὰς 37 καὶ 55). Πόθεν ἢ τοιαύτη συγγένεια προήρχετο δὲν καταφαίνεται ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας αὐτοῦ· ἀσφαλῆς δὲ τοιαύτη ἐξ ἀγγιστείας συγγένεια δηλοῦται καὶ μετ' ἄλλου ἄρχοντος, τοῦ Χριστοδοῦλου Μπαχαρνίκου Βλαχούτζη, ἔχοντος σύζυγον τὴν ἀνεψιᾶν τοῦ Στεφάνου. Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τῆς 59 ἐπιστολῆς τοῦ Καμπανίας πρὸς τὸν Στέφανον, δι' ἧς θλίβεται ὅτι δὲν εἶδε τοὺς ἐκ τῆς ἐπαρχίας του διελθόντας συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Κηπολίαν μεταβαίνοντας καὶ ἐπιλέγει· «Ἐν Κολακίᾳ εἰσέτι διατρίβων διὰ τὴν διέλευσιν τῶν στρατευμάτων ἔμαθον καὶ τὴν διέλευσιν τῆς φιλτάτης ἀνεψιᾶς της, συζύγου τοῦ κοινῷ ἀγαπητοῦ ἄρχοντος Μπαχαρνίκου κυρίου Χριστοδοῦλου· ἐλυπήθην καθ' ὑπερβολὴν διατί δὲν ἔτυχον εἰς τὸ Καυσοχώρι διὰ νὰ ὑποδεχθῶ τοσοῦτον τὴν εὐγένειάν της, ὅσον καὶ τὸν πανιερώτατον ἅγιον Ἄρτης, καὶ νὰ ἀπολαύσω τῆς ἡδείας συναναστροφῆς των, ἂν καὶ βραχύ, ἀλλὰ πολλῆς ἡδονῆς παραίτιον· ἐπηυξάμην μόλον τοῦτο αὐτοῖς καὶ πόρρωθεν αἴσιον εὐόδιον εἰς τὰ αὐτόθι καὶ μεθ' ὑγείας ἀπόλαυσιν τῶν τε ἀξιοτιμήτων καὶ εὐγενῶν θείων της καὶ τοῦ πάντα ἀρίστου καὶ εὐγενεστάτου συζύγου της κὺρ Χριστοδοῦλου, οἷς καὶ συγχαίρω καὶ ὡς οἰκείοις καὶ συνήδομαι ὡς συγγενῆς». Τὰ αὐτὰ γράφει καὶ τῷ Ἄρτης Μακαρίῳ λυπούμενος διότι «ὅταν διέβαινε μετὰ τῆς εὐγενεστάτης συμπεθερᾶς του (τοῦ Καμπανίας) διὰ τὴν βασιλεύουσαν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποδώσῃ τὰς χρεωστικὰς προσκυνήσεις του καὶ νὰ ὑποδεχθῆ ἀμφοτέρους εἰς τὴν ταπεινὴν παροικίαν του, καὶ ὅτι ἂν δὲν τὸν ἠμπόδιζε τὸ γῆρας ἠθέλε τρέξει εὐθὺς ἕως τὸ Ἀραπλὶ ὅπου ἔμειναν τὸ ἑσπέρας ἀπέχον δύο ὥρων διάστημα τῆς Κολακίας διὰ νὰ ἀφοσιώσῃ τὸν πόθον του»· καὶ κατακλείει τὴν ἐπιστολὴν οὕτω: «Ἦδη δὲ συγχαίρω τῇ αὐτῆς Σεβασμιωτάτῃ πανιερότῃ ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει εἰς τὸ φίλον καὶ βασιλεῖον ἔδαφος τῆς πατρίδος της καὶ ἐπὶ τῇ ἀπολαύσει τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ εὐγενεστάτων συγγενῶν της» (ἐπιστολὴ 61). Καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ (ἀριθ. 62) πρὸς τὸν ἄρχοντα Χριστόδουλον Μπαχαρνίκον<sup>1</sup> λέγει· «Συγχαίρω καὶ συνήδομαι ἐπὶ τῇ ἀπολαύσει τῆς τε χρυσοῦς συζύγου της καὶ τῶν φιλτάτων τέκνων της . . . . ὑπερεπαινέσας τὴν ἐπ' αὐτῷ

<sup>1</sup>) Εἰς τὸν Χριστόδουλον Μπαχαρνίκον ὁ πατριάρχης Νεόφυτος παρεχώρησε τὴν ἐν Πριγκήπῳ μονὴν τοῦ Σωτήρος εἰς ἐποπτεῖαν καὶ διαχείρισιν ἀποσπάσας ταύτην τῷ 1793 ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου πρβλ. Γεδεών Πατριαρχ. Πίνακ. σελ. 673).

τούτῳ βουλήν σας καὶ φρονίμως πεποίηκεν ὅπου εἰς τοὺς ἀστάτους τό-  
γε νῦν καιροὺς μεταβιβάσασα πᾶσαν τὴν φραμίλιαν τῆς εἰς τὴν βασιλεύου-  
σαν καὶ διὰ ἀνάπαυσιν τῆς εὐγενείας τῆς καὶ διὰ ἡσυχίαν αὐτῶν, ὅτι τίς  
οἶδε ὅλως τὰ μετὰ ταῦτα λελύπημαι ὅμως, ἀγαπητέ, ὑπερβαλλόντως διατὶ  
κακῆ τύχῃ δὲν ἔτιχον εἰς τὸ Κανσοχώρι διὰ νὰ δείξω τὴν πρέπουσαν καὶ  
χρεωστομένην περιποίησιν καὶ ὑποδοχὴν τῇ τε εὐγενεστάτῃ ἐν ἀγίῳ πνεύ-  
ματι θυγατρὶ μου κυρία . . . καὶ τῷ πανιερωτάτῳ δεσπότῃ ἀγίῳ Ἄρτης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναμφισβήτητος καταφαίνεται ὁ μετὰ τῶν εἰρημέ-  
νων ἀρχόντων Ἰωαννιτῶν συγγενικὸς δεσμὸς τοῦ Θεοφίλου. Ποῖον ἐκ  
τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Καμπανίας Παπᾶ Φίλου συνεδέθη μετὰ  
τῆς ἀρχοντικῆς τοῦ Σπαθάρη Μίσιου οἰκογενείας, ἐκ τῆς περισωθείσης  
ἀλληλογραφίας δὲν καταφαίνεται ἐπιθυμῶν νὰ συμπληρώσω τὰ παρουσια-  
ζόμενα κενὰ ἀπετάθην δι' ἐπιστολῆς μου πρὸς ἀπόγονον τῆς οἰκογενείας  
Μίσιου, τὸν ἔγκριτον δικηγόρον Μ. Μίσιον, παρακαλῶν νὰ μοι παράσχῃ  
οἰανδήποτε πληροφορίαν σχετιζομένην πρὸς τὸν πατριάρχην τῆς οἰκογενείας  
του διαπρεπῆ Σπαθάρην τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας Στέφανον Μίσιου  
καὶ εὐγενῶς λίαν πρὸς τὴν παράκλησίν μου ἀνταποκριθεὶς ἔσπευσε διὰ τῆς  
κάτωθι ἐπιστολῆς του νὰ μοι παράσχῃ τὰς γνωστὰς αὐτῷ πληροφορίας<sup>1</sup>.

<sup>1</sup>) Παραθέτω ἐπὶ λέξει τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐπιστείλαντος κ. Μ. Μίσιου:

*Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Ἰανουαρίου 1924*

**Σεβασμιώτατε,**

Γενικὰς τινὰς καὶ στοιχειώδεις ἀπαντήσεις δύναμαι νὰ δώσω ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων  
τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς σας, διότι ἐγεννήθην καὶ ἔζησα ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι, ὅπου  
ὁ πατήρ μου ἅμα ὡς ἐπεράτωσε τὰς πανεπιστημιακὰς σπουδὰς του ἐγκατεστάθη ἀκο-  
λουθήσας δὲ τὸ δικαστικὸν στάδιον δὲν ἠδυνήθην νὰ μεταβῶ εἰς Ἡπειρον, εἰ μὴ πρὸ  
τριῶν περίπου μηνῶν ὅτε παρητήθην τῆς θέσεώς μου ἵνα πολιτευθῶ.

Ἡ οἰκογένειά μου ἦτο ἀρχικῶς ἐγκατεστημένη ἐν Μονοδενδρίῳ τοῦ Ζαγορίου, ὅπου  
εἰσώζοντο πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν τὰ εἰρήσια τῆς οἰκίας τῆς (Σαράϊ Μίσου κοινῶς κα-  
λούμενον) πωληθέντα ὑπὸ τῶν κληρονόμων τῆς περιουσίας θείων μου Θεμιστοκλῆ καὶ  
Ἰωάννου Μισίων εἰς τὸν ἐν Μονοδενδρίῳ διαμένοντα κ. Σεμιτέλον. Περιώζεται  
δ' ἔτι καὶ σήμερον ἐξ αὐτῶν ἠρειπωμένος τις πύργος (Κούλια κοινῶς καλούμενος).  
Πρὸ ἑκατὸν καὶ πλέον ἐτῶν κατήλθεν ἐκ Μονοδενδρίου καὶ ἐγκατεστάθη ἐν Ἰωαννί-  
νοις ὅπου ὑφίσταται μέχρι σήμερον ἡ οἰκία τῆς, ἐν ἣ διαμένουσιν οἱ πρωτεξάδελφοί  
μοι, υἱοὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρός μου Θεμιστοκλῆ. Δὲν γνωρίζω ἐκ πόσων καὶ ποίων  
μελῶν ἀπετελεῖτο ὅτε τὸ πρῶτον ἐγκατεστάθη ἐν Ἰωαννίνοις, οὐδὲ τὴν προτέραν γενεα-  
λογίαν τῆς, μὴ περισωθέντος ἐγγράφου τινὸς σχετικοῦ. Ἡ μνήμη μου ἐξικνεῖται  
μέχρι τοῦ προπάππου μου Μιχαὴλ Μίσιου, ὄν, κατ' Ἀραβαντινόν, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς  
ἀπογυμνώσας τῆς περιουσίας του τὸν ἄρχοντα Κρεμύδαν καὶ μεριμνῶν περὶ τῆς ἀπο-  
καταστάσεως τῶν θυγατέρων του, ὑπεχρέωσε μετὰ τῶν Ν. Ἀθανασίου καὶ Δ. Μακρῆ  
νὰ νυμφευθῆ μίαν ἐξ αὐτῶν. Ἐκ τοῦ γάμου τούτου ἐγεννήθησαν ὁ Ἀλέξιος Μίσου  
καὶ ὁ Στέφανος Μίσου, ἀμφότεροι ἐν Ἰωαννίνοις ζήσαντες καὶ ἀποθανόντες τοῦ  
Ἀλεξίου δὲ τέκνον ἦτο ὁ πατήρ μου Γεώργιος. Ἄν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, ὁ Μιχαὴλ

Τὸν συμπέθερον αὐτοῦ Στέφανον ὅτε μὲν καλεῖ ὁ Καμπανίας ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του Χάτμανον, ὅτε δὲ Σπαθάρην ὑποδηλῶν διὰ τούτων τὸν τίτλον αὐτοῦ τὸν ὑψηλὸν ὃν εἶχε παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Ἄλ. Μαυροκορδάτου. Εἶδομεν προηγουμένως ὅτι συνεπεία τῆς φυγῆς τοῦ ἡγεμόνος Μαυροκορδάτου ἐκ τῆς Βλαχίας εἰς Ρωσίαν ὁ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ αὐτοῦ Σπαθάρης Στέφανος τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Ὑψηλάντου ἀπηλλάγη τῶν φυλακῶν καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος· ἀλλ' ἔτει 1805 εὐρίσκομεν ἄρχοντα Σπαθάρην καλούμενον ἐξόριστον ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἁγίῳ Ὄρει ἀνακληθέντα εἰς τὴν πρωτεύουσάν δι' αὐτοκρατορικῆς ἰραδέ. Δὲν γνωρίζω ἂν ὁ Σπαθάρης οὗτος εἴνε ὁ αὐτὸς Στέφανος ἢ ἄλλος τις τὸ αὐτὸ ἔχων ἀξίωμα καὶ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ κρατοῦντος πεσὼν ἐξωρίσθη εἰς Ἁγιον Ὄρος διαμένων ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' ὁ παρὰ τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων ὡς πρῶην Κωνσταντινουπόλεως ἐφησυχάζων τῷ 1805 γράφει κατὰ Σεπτέμβριον τῷ Σκευοφύλακι τῆς μονῆς Σταυρονικήτα Γαβριήλ καὶ τοῖς λοιποῖς προεστῶσι περὶ τοῦ Σπαθάρη τούτου τὰ ἑξῆς:

Μίσου εἶχεν ἀδελφὸν ἑτεροθαλῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα, ἐξ αὐτοῦ δ' ἂν δὲν ἀπατῶμαι εἶναι καὶ ἡ πρὸς Μαυροκορδάτου συγγένεια. Δὲν γνωρίζω ἂν εἶχε καὶ ἄλλον ἀδελφόν· θὰ ἠδύνατο νὰ σᾶς πληροφορήσῃ περὶ τούτου ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπουργὸς τῆς Αὐλῆς καὶ ἄλλοτε πρέσβυς ἐν Λονδίῳ τῆς Ρουμανίας κ. Μίσου, ὅστις, ὡς μανθάνω, κοινὴν μεθ' ἡμῶν τὴν καταγωγὴν ἀξιοῖ. Ἐπίσης θὰ ἠδύνασθε νὰ ἀρυσθῆτε χρησίμους πληροφορίας ἐκ τῶν «Ζαγοριακῶν» (Α' ἐκδόσεως) τοῦ Ἰ. Λαμπρίδου. ἂν ἠδύνασθε νὰ τὰ εὗρητε, διότι εἶναι σπανιώτατα.

Ὅταν πρὸ ὀλίγου ἤμην ἐν Ἰωαννίνοις μοῦ ἐπεδείκνυον οἱ ἐξάδελφοί μου διάφορα συμβόλαια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τινὰ ἐν Ρουμανίᾳ γενόμενα, εἰς τι δὲ ἐξ αὐτῶν νομίζω ὅχι μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὅτι ἀνεφέρετο τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος Βλαχούτση. Τὴν ἐπιστολὴν σας διεβίβασα πρὸς τὸν ἐν Ἰωαννίνοις ἐξάδελφόν μου κ. Λέανδρον Μίσιον δικηγόρον, ὅστις κατέχων ὅ,τι περισσώζεται ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς οἰκογενείας μας θὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀπαντήσῃ ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ.

Μετὰ σεβασμοῦ

*M. Μίσιος.*

Κατὰ τὸν μὲν κ. Μιχαὴλ Μίσιον τὸν εὐγενῶς λίαν σπεύσαντα νὰ μοὶ παρασχῆ τὰς ἀνωτέρω πολυτίμους οἰκογενειακὰς αὐτοῦ πληροφορίας εὐχαριστῶ δημοσίᾳ, τὸν δὲ κ. Λέανδρον, τὸν κατέχοντα τὸ οἰκογενειακὸν ἀρχεῖον τῶν Μισίων παρακαλῶ νὰ γνωρίσῃ διὰ τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» εἴτι περιεσώθη σχετικὸν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀρχοντικῆς του οἰκογενείας λείψανον, ἵνα φωτισθῇ ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ἐθνικὴ αὐτῆς δρασίς καὶ περισωθῶσιν ἐκ τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου τὰ πολύτιμα γραπτὰ καὶ προφορικὰ μνημεῖα, ἐξ ὧν διαφωτίζεται ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἡ τῶν ἀτόμων ἱστορία καὶ ἡ κοινωνικὴ αὐτῶν δρασίς.

Ὁ Στέφανος Μίσου εἶχε καὶ ἄλλον ἀδελφόν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμένοντα πρὸς ὃν γράφει ὁ Καμπανίας τῷ 1790 καὶ παραπονεῖται ὅτι ὀλόκληρος χρόνος παρήλθε χωρὶς νὰ ἀξιωθῇ ἀπαντήσεως οὔτε παρ' αὐτοῦ, οὔτε παρὰ τοῦ ἀνταδέλφου του ἄρχοντος Χατμάνου (Στεφάνου)· οὗτος εἶχε σύζυγον τὴν Δομνίτζαν, ὁ δὲ Στέφανος τὴν Εὐφροσύνην (ἴδ. ἐπιστολὴν 24).